Rugăciunea mentală și asceza au fost întotdeauna prezente în viața Bisericii.

Rugăciunea Sfântului Martin

Ioan Botezătorul din Giananitis

Sursa: „Mărturia athonită”, publicație trimestrială a Sfintei Mănăstiri Xiropotamos, numărul 4.
Republicată de pe:
http://www.impantokratoros.gr/noera_proseyxh_dysh.el.aspx

Unul dintre cele mai importante indicii că Dumnezeu nu a abandonat încă generația noastră nevrednică în aceste vremuri rele este că, în ciuda șocurilor și derapajelor constante, nu am pierdut încă memoria și experiența mistică a rugăciunii Tradiției Ortodoxe. Faptul că această supraviețuire a dus în cele din urmă la o renaștere constituie un semn și mai mare al infinitei amplori a compasiunii Domnului, deoarece teologia și viața modernă prezintă tendințe evidente de rebotezare în Tradiția mistică, iar chiar și cercurile străine, ortodoxe și neortodoxe, sunt însetate să învețe această învățătură mântuitoare.

Totuși, este răspândită printre noi — și cu atât mai mult printre străini — percepția că practica ortodoxă de astăzi a rugăciunii este o tradiție particulară și specifică a monahismului bizantin (în principal din secolul al IX-lea încoace) și nu tradiția catolică generală a creștinismului - și cu atât mai mult că așa-numita tradiție neptică a rugăciunii mentale este pur și simplu un produs al mișcării isihaste din secolul al XIV-lea, chiar dacă isihaștii înșiși nu au încetat niciodată să explice că învățătura lor se întoarce la cea a tuturor Părinților precedenți, a fost experimentată de toți marii sfinți, vechi și noi, sfinți și martiri, și se extinde până în timpurile apostolice, învățătura Evangheliilor, dar și a acestui Vechi Testament. Astfel, mulți tineri dascăli luminați au încercat și încearcă să înlăture aceste neînțelegeri deliberate și să demonstreze lumii moderne această unitate și continuitate uimitoare.

Această unitate și continuitate de nedestrămat a experienței mistice a Bisericii devine și mai uimitoare (și poate neașteptată) atunci când este

evidențiată în operele Părinților „occidentali” antici sau în viețile sfinților din Occidentul ortodox antic, chiar scrise în latină. Un exemplu remarcabil în acest sens este viața Sfântului Martin, episcop în Franța ortodoxă din secolul al IV-lea. În această scurtă notă, să aruncăm o privire (indescifrabilă și poate nepotrivită, dar totuși plină de dorință) asupra aspectelor relevante ale vieții sale, așa cum ne-au fost transmise de vechile mărturii latine.

Sfântul

Sfântul Martin a trăit în secolul al IV-lea (316-397) în timpul lui Constantin cel Mare și al succesorilor săi. El provenea din Roma — pe atunci o regiune a Ungariei de astăzi, dar a lucrat mai ales în nordul Italiei și în principal în Galia, adică Franța de astăzi. A servit ca soldat timp de aproximativ 25 de ani, dar apoi a demisionat din cauza dorinței pentru viața monahală și a fost primul susținător al monahismului organizat în Occident. În același timp, a fost ales episcop al orașului Tournai (actualul Tours din centrul Franței), unde a slujit ca episcop timp de peste 26 de ani. Activitatea sa a fost multifațetată și, printre altele, s-a dovedit a fi și un mare făcător de minuni, atât de mult încât a înviat chiar și morții. După moartea sa, minunile au continuat neîncetat la mormântul său timp de secole și chiar și după ce francii s-au stabilit în acele zone. Treptat, a devenit cel mai popular sfânt din Occident și a fost onorat cu mii de biserici, dar astăzi persoana sa istorică a suferit diverse modificări, care exprimă și binecunoscutele abateri ale creștinismului „occidental”.

Citind mărturiile antice despre viața acestui sfânt, îl vedem sfințit și îndumnezeit prin aceleași practici care constituie tradiția spirituală a Ortodoxiei până în zilele noastre, în timp ce în Occident acestea nu numai că au fost abandonate, dar sunt considerate acum superstiții și adăugiri ale răsăritenilor. Fioruri de emoție îl străbat pe cititorul acestor mărturii antice, care înțelege imediat gravitatea și semnificația lor deosebită. Aici ne vom referi doar la experiența personală a rugăciunii de către sfânt, întrucât cultul comun este mai degrabă o chestiune de Liturghie.

Practica rugăciunii ocazionale

Scene de rugăciune în fața unor împrejurări dificile și mai ales înainte de apariția miracolelor sunt foarte des întâlnite în viața Sfântului Martin. Ceea ce este izbitor, însă, este faptul că el preferă aproape întotdeauna o postură, care poate fi redată în cele din urmă în greacă prin verbul *prosiptei*. Acesta este cuvântul latin *prosternitur* (= a se prosterna, a se culca). Chiar și astăzi în tradiția ortodoxă vorbim despre penitențe cu prosternarea! Această postură este considerată scandaloasă de lumea modernă, în timp ce este experimentată cu o continuitate neîntreruptă în Ortodoxie și se regăsește frecvent în iconografie, cum ar fi, de exemplu, la ucenicii din Schimbarea la Față, la Mironosițele din „Bucură-te", la Maria din Învierea lui Lazăr și într-un număr mare de alte reprezentări. În plus, astăzi un număr respectabil de mari penitențe (stratificate) constituie partea principală a canonului monastic, dar și a rugăciunii fiecărui creștin devotat. Conform biografului Sfântului Martin, acesta era un „obicei iubit" și o „armă predilectă" permanentă a sfântului, în timp ce descendenții săi spirituali, care l-au avut ca patron timp de o mie cinci sute de ani, disprețuiau „prostrația" și „penitențele" ca fiind servilism oriental și preferau genuflexiunea „demnă" a cavalerilor franci („îndoirea" genunchiului drept la pământ cu corpul în poziție verticală) sau îngenuncherea dreaptă și confortabilă pe scândura specială ridicată a amvonelor bisericilor occidentale, evidențiind astfel incapacitatea teologiei lor de a exprima valoarea umilinței fizice și a muncii fizice pentru venirea Harului lui Dumnezeu.

Sfântul Martin nu duce lipsă de toți ceilalți simpatizanți ai tradiției ortodoxe: Rugăciunea se face „în sac și cenușă"! Într-adevăr, ori de câte ori dorea să pună un accent deosebit pe rugăciunea sa, își întindea o piele (kilicon) și cenușă sau, în trecut, purta kiliconul ca veșmânt și presăra cenușă pe cap, practici care sunt deja cunoscute din Vechiul Testament și exprimă o pocăință profundă și o căutare a milei divine. Lumea modernă consideră toate acestea ca fiind fără speranță și melancolice, neînțelegând că conștientizarea păcătoșeniei și a nevredniciei este o condiție necesară pentru ca cineva să ajungă la sentimentul măreției milei „gratuite" a lui Dumnezeu și, ulterior, să-L laude din inimă ca Mântuitor al tuturor celor care se pocăiesc sincer. Astfel, jalea și lacrimile, elemente fundamentale ale vieții ortodoxe, devin bucuroase și mântuitoare, iar „Doamne, miluiește" nu este antiteza, ci tovarășul inseparabil al „Slavă Ție, Dumnezeule".

Foarte des, de asemenea, rugăciunea Sfântului Martin este însoțită de priveghiuri, posturi și alte „ascetism". În cel puțin un caz, acestea sunt de

trei zile și ne amintesc de faimoasele „trei zile” ale Ortodoxiei! Sfântul, spune biograful său, făcuse noaptea să fie zile... Astăzi, ambele elemente ale ascetismului dat de Dumnezeu au fost atât de ignorate și slăbite în Occident, încât abia se mai găsesc rămășițe venerabile ale lor în cele mai „tradiționale” ordine monahale occidentale, în timp ce slujbele programate și cronometrate (până la cinci minute!) ale zilei sunt norma.

De asemenea, acțiunea rugăciunii sfântului se încheie cu semnul Crucii, care se numește „stindard” (vexillum). Acesta este motivul pentru care, chiar și astăzi, în regula monahală, „pocăința” este întotdeauna însoțită de cruci.

Acest fel de rugăciune a sfântului era mai mult decât „eficientă”: Pământul și cerul s-au cutremurat, demonii s-au îngrozit, lucrătorii s-au cutremurat și s-au îngrozit, îngerii s-au coborât să vorbească cu sfântul, iar Domnul Și-a plecat urechea, ascultând rugăciunea și săvârșind puteri și semne miraculoase!

Practica rugăciunii mentale neîntrerupte

Însă pentru Sfântul Martin, rugăciunea nu era doar o chestiune de momente, ci, într-un fel, o chestiune a întregii vieți. Biograful său ne oferă mărturia uimitoare pentru locul și timpul respectiv, că sfântul „semper orabat” (=se ruga mereu)! În același timp, întâlnim unele aluzii la viața sa secretă, care provin aparent din propriile sale confesiuni ocazionale făcute ucenicilor săi, despre cum a îndeplinit porunca „rugați-vă neîncetat”.

Componenta principală a acestei stări spirituale este înălțarea perpetuă a sufletului la ceruri („animus caelo semper intentus”). Trebuie să observăm că aici sensul cuvântului suflet (animus, nu anima) este complet identic cu cel al cuvântului nous al Părinților mai târziu, adică este o rugăciune mentală.

Condiția sa fundamentală este stăruința constantă în lucrarea lui Dumnezeu (opus Dei). Acest termen, contrar a ceea ce mulți occidentali sau occidentalizatori au vrut să înțeleagă, nu înseamnă niciodată fapte bune extrovertite, ci exclusiv și numai lucrare spirituală, adică ceea ce înțelegem astăzi pe Muntele Athos când spunem că cineva „își face

lucrarea spirituală”: rugăciunea individuală, regula, citirea cărților devoționale, pomenirea morții, pomenirea lui Dumnezeu, lacrimile etc. Astfel, se menține un echilibru minunat între „ocupație” și „ocupație” prin abolirea ambelor. Scolastica nu mai este lene morbidă și inacțiune, ci abandonarea preocupărilor vieții, iar preocuparea nu este tulburarea lumească a ocupării umane, ci lucrare spirituală activă.

Omenește vorbind, s-ar spune că sfântului îi era imposibil să se roage mental în timp ce citea sau era ocupat cu treburile diecezei. Și totuși! Pentru a înțelege acest lucru, biograful său ne oferă, de exemplu, o imagine cotidiană, despre care avem toate motivele să credem că este o parabolă interpretativă din gura Sfântului Martin însuși: Să fim atenți la fierari, când lovesc ciocanul în nicovală. După ce dau câteva lovituri puternice, nu se opresc imediat, ci continuă să lovească încet și fără niciun efort, apoi lovesc din nou puternic, și apoi din nou încet și mecanic, și așa mai departe. Astfel, în intervalele dintre bătăile principale, nu se opresc, ci continuă mai relaxat și fără tensiune. Această continuare se datorează „timpului” pe care îl au de dinainte și unei încălziri pentru următorul efort. În același fel, mintea, când a trudit și s-a zbătut în rugăciune, atunci continuă rugăciunea fără tensiune și efort, dar relaxată, odihnitoare și fără efort special, în timp ce cineva este, de asemenea, ocupat cu diverse sarcini necesare. Prin această imagine, așadar, sfântul le explica ucenicilor săi într-o parabolă neîncetarea rugăciunii sale. Înțelegem că această lucrare necesită efort și intensitate în timpul rugăciunii principale și o devoțiune constantă și sinceră față de Dumnezeu în fiecare clipă a vieții.

Sfântului Martin nu-i lipseau efectele divine ale rugăciunii: o virtute fundamentală, care străbate întreaga sa stare, era apatia, exprimată printr-o perpetuă ședere în aceeași stare și o calmă constantă (indicată prin termenul constantia). Mai mult, toată lumea recunoștea pe chipul său un sentiment de bucurie cerească! Până în ultima clipă a vieții sale, nu numai că și-a ținut mintea ațintită spre cer, dar nici măcar de pe patul de moarte nu a vrut să se întoarcă pe partea sa, astfel încât să-și aibă privirea ațintită spre cer. În momentul morții sale, fața lui strălucea ca un înger!

Cu ocazia unui alt incident, sfântul ne va oferi o altă învățătură importantă despre rugăciune: Biograful său ne povestește în detaliu cum a fost implicat într-un incendiu, în timp ce dormea după o zi foarte obositoare. S-a trezit îngrozit și în această stare ispita a reușit să-i fure mintea. După cum a mărturisit chiar el, nu a recurs imediat la „armele

rugăciunii și la steagul Crucii”, ci s-a repezit panicat să deschidă ușa. Dar zăvorul nu se deschidea... În scurt timp, „revenindu-și în fire”, a căzut în postura sa obișnuită de rugăciune, iar focul s-a potolit în mod miraculos.

De aceea sfinții urăsc tulburarea și agitația lumii și iubesc deșerturile! De aceea, peste o mie de ani, vor vorbi despre pace și liniște, iar lumea tot nu-i va înțelege! Cu toate acestea, credem că atât acum, cât și în veșnicie, vor fi binecuvântați pentru iluminarea minții noastre nenorocite și întunecate. Amin.

O prezentare completă a mărturiilor legate de Sfântul Martin este oferită în publicația recentă „ Soarele într-o lume la apus”, Muntele Athos, 1989 .